

3. Сталовєров В.М. Проблеми реформування законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність. Молодий вчений. 2017. №5.1 (45.1). С. 127-132.

Мануляк Н.

*студентка I курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ Григорук Н. Г.*

ПРАВОСВІДОМІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЇ СУДДІВ

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю комплексного аналізу механізмів впливу правосвідомості суддів на демократизацію державного та суспільного ладу в Україні. Постійний розвиток суспільства, держави та права, перетворення у політичному, економічному та соціальному житті України викликають потребу звільнення теорії правосвідомості від пережитків радянського минулого, оновлення підходів до перспектив підвищення рівня правосвідомості. Судді та їх діяльність повсякчас привертають до себе підвищену увагу громадськості, кожен з суддів повинен розуміти, що від рівня їх професійної правосвідомості прямо чи можливо опосередковано залежить не лише якість роботи яку вони здійснюють, але й загальне враження суспільства про правосуддя загалом в державі. Посада судді завжди вимагала від особи, що її займає, не тільки досконалого знання законів та інших нормативно-правових актів, але й особливих поглядів, уявлень, переконань, оцінок притаманних для них, які ґрунтувалися б на прийнятті та розумінні природного права, основоположних прав та свобод людини і громадянина. Кожен правозастосовний акт, виданий суддею, мав би в ідеалі проходити через призму його високого рівня правосвідомості.

Актуальність дослідження правосвідомості судді зумовлена і тим, що у теорії права відсутня єдність уявлень вчених щодо розуміння поняття правосвідомості судді як самостійного підвиду правосвідомості. В умовах реформування судової та правової системи важливо не тільки визначити сутність правосвідомості судді, закономірності та її причини, що зумовлюють її формування та розвиток, але і обґрунтувати шляхи деформації правосвідомості суддів.

Об'єкт дослідження. Правосвідомість судді, як явище правової діяльності.

Предмет дослідження. Теоретико – правові аспекти правосвідомості судді та її роль в ухваленні судових рішень.

Метою постає комплексний аналіз теоретико – правових аспектів правосвідомості судді, її функціонального призначення та ролі в ухваленні судових рішень.

Даною темою займалися такі науковці: Л. М. Герасіна, Ю. М. Грошевий, О. Г. Данильчин, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобан, Д. О. Єрмоленко, Ю. Ю. Калиновський, В. В. Мухін, О. М. Омельчук, О. В. Петришин, В. І. Тимошенко, М. М. Цимбалюк, П. І. Ільїн, Л. І. Новгородцев, М. В. Петражицкий та інші.

Викладення основного матеріалу. Професійна свідомість, як багатоаспектний та складний, соціальний і психологічний феномен має власні

функціонально структурні якості, які проявляються в індивідуальних та в якійсь мірі і особистих особливостях, визначають сутність правосвідомості. Але перш за все слід відмітити, що правосвідомість судді є частиною більш широкого поняття «свідомість». Свідомість – це одне з фундаментальних понять філософії, психології, соціології, яке характеризує важливий системний компонент людської психіки. Тобто функціонування свідомості забезпечує людині можливість створювати знання про зв'язки, відносини, закономірності об'єктивного світу, встановлювати цілі та розробляти плани, які представляють її діяльність, контролювати та регулювати емоційні, раціональні та предметно-практичні відносини з дійсністю, визначити ціннісні орієнтири свого буття та поліпшити умови свого існування [1, с. 632-633].

Що стосується правової свідомості – це система почуттів, звичок, уявлень, поглядів, оцінок, теорій, ідей носіїв правосвідомості, які відображають правову дійсність й оціночне ставлення до неї і відіграють через це роль своєрідного саморегулятора їх поведінки в юридично значущих ситуаціях.

На думку Ільїна, право, закон, повноваження, наказ, заборона, обов'язок, які діють у країні не можуть існувати й застосовуватися поза живою правосвідомістю [2, с. 83].

Професійна свідомість являє собою форму суспільної свідомості а також є сукупністю основних соціальних вимог, ідеалів, уявлень, звернених до конкретної професії та покликаних регулювати професійні відносини людей і співвідносити вузькопрофесійні вимоги з суспільними установками.

Г. В. Лазутіна зазначає, що професійна свідомість – системне утворення, предметом відображення якого виступає конкретна професійна діяльність, і функцією якого є регулювання цієї сфери соціальної активності людини. Отже, поняттям "професійна свідомість" позначається та частина суспільної свідомості, яка виникає в її структурі як проекція спеціалізації трудового досвіду конкретних професійних груп в результаті суспільного поділу праці [3, с. 79].

В.В. Мухін визначає професійну правосвідомість як "цілісний, системний, практично спрямований, нормативно детермінований спосіб пізнання правової дійсності й активного впливу на неї, що забезпечує функціонування й розвиток правопорядку, суб'єктом якого виступають особи, які мають спеціальну юридичну освіту і професійно займаються юридичною практикою" [4, с. 14].

Професійна свідомість суддів по своїй суті може включати в себе знання з різних областей науки. Це можуть бути не тільки правові, а й економічні, математичні, політичні знання. На розгляд суду можуть бути представлені справи, які стосуються різних областей суспільного, політичного, наукового і навіть релігійного життя. Як відомо судді за фахом – однорідна в професійному і соціально – психічному відношенні група, об'єднана спільністю завдань і цілей діяльності, методу і процесуальної форми реалізації норм права під час вирішення цивільних та кримінальних справ.

Критерієм правосвідомості суддів виступає вся суддівська діяльність. Власне, сама необхідність розпочатої судової реформи викликана приведенням рівня здійснення правосуддя до вимог сучасного громадянського суспільства. Часто проблемою судочинства постає не хибність принципів організації самої системи судів чи її нормативна регламентація, а банально недостатньо високий рівень правосвідомості суддів. Суддівська діяльність

повинна здійснюватися на принципах незалежності та неупередженого здійснення правосуддя, також повинна закласти добру юридичну основу для її безпосередньої реалізації. Як ми знаємо, зміни, що були внесені до Конституції України, як і новий Закон «Про судоустрій та статус суддів», дали можливість: 1) перейти з чотирирівневої системи суддів до трирівневої; 2) започаткувати конкурси на посади судді; 3) обмежити суддівську недоторканість; 4) запровадити безстрокове призначення суддів; 5) позбавити політичні органи повноважень щодо звільнення суддів та інше. На нашу думку, щоб суддя написав зважене, обґрунтоване рішення, він повинен проводити судові рішення, слухати справу у залі судових засідань, яка пристосована для цього, мати окремий кабінет, нарадчу кімнату у якій міг би зосередитися та подумати. У свою чергу для цього потрібно забезпечити суддям належні умови, оскільки це впливає на незалежне та неупереджене відправлення правосуддя [6]. Але поряд із цим, слід провадити і належний відбір кадрів із високим рівнем професійної правосвідомості, а також провадити постійне удосконалення і навчання вже відібраних кадрів, здійснювати їх належний контроль.

Не варто також забувати і те, що саме професійна правосвідомість судді найбільше з усіх видів зазнає впливу різних деформацій. Загалом деформації професійної правосвідомості найзагальнішим чином можна умовно поділити на дві групи: ті, які є загальними для всіх різновидів правосвідомості та ті, які притаманні правосвідомості професійній. До першої групи належать: правовий інфантилізм, правовий ідеалізм, недооцінювання права. До другої ж групи – стереотипність мислення; звуження кругозору; в якійсь мірі зниження емоційного ставлення до подій, що відбуваються, і байдужність до осіб, щодо яких здійснюється професійна юридична діяльність [7, с. 23].

Деформація професійної правосвідомості являє собою юридичну категорію, що віддзеркалює сутність психологічного, філософського, соціологічного та юридичного осмислення змісту цього феномену, який розуміється як зміни, що призводять до суперечностей у раціональних і психічних компонентах правосвідомості судді, які відбиваються на сприйнятті правової дійсності і формуванні його готовності до виконання професійних обов'язків. Подолання деформацій правосвідомості суддів можливе за рахунок реалізації певних завдань, саме: створення позитивного ставлення судді до права, діючої правової системи суспільства; вміння впровадити право у власну діяльність, створення сенсу права у правосвідомості судді; розвиток права та правосвідомості судді як сенсу його діяльності і життя.

Стосовно структури правосвідомості судді як внутрішньої організації професійної правосвідомості можна сказати те, що вона відображається у її будові, тобто у діалектичному поєднанні, яке утворюється її складовими елементами: 1) правовою ідеологією, що являє собою систематизовані уявлення судді про правову дійсність, в основу якої покладаються ціннісні настанови судді; 2) правовою ідеологією, яка є мотивом правової поведінки і волі судді як здатності до самоконтролю і саморегуляції, а також сфери несвідомого правового досвіду; 3) аксіологічною ментальністю (ціннісно – правовими орієнтаціями судді).

Висновок. Професійна правосвідомість суддів – це особливий вид суспільної свідомості, який відображає ставлення до права суддів як

представників окремої професійної групи та включає в себе сукупність правових знань, ідей та уявлень. У науковій літературі відзначаються такі риси професійної правосвідомості, як: компетентність, орієнтованість на реалізацію правових норм, зв'язок з ідеями справедливості й законності, політична зрілість, почуття професійного обов'язку тощо [7].

У знанні про право та особистих оцінках правових приписів у концентрованому вигляді виражається професійний досвід судді, одержаний як у результаті безпосередньої участі у вирішенні кримінальних справ, так і з інших джерел. Також правові уявлення судді, пов'язані в систему правових поглядів, активно впливають на його професійну діяльність, спонукають до правильного застосування закону і тому є однією з основ формування рішення, вільного від стороннього неправомірного впливу.

Список використаних джерел

1. Грицанов А. А. Новейший философский словарь. Мн.: Изд-во В.М. Скакун. 1998. 896 с.
2. Ильин И. А. Путь к очевидности. Москва. 1993. 247 с.
3. Лазутина Г.В. Профессиональная этика журналиста. Москва. 2000. 131 с.
4. Мухін В. В. Професійна правосвідомість: поняття, особливості, функції: авто-реф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Херсон. 2007. 20 с.
5. Єрмоленко Д. О. Види правової свідомості за пізнавальним критерієм. Право та державне управління. 2012. №3. 20-26 с.
6. Судова реформа не повинна бути одноразовою акцією. URL: https://ukr.lb.ua/news/2018/08/15/405167_sudova_reforma_povinna_buti.html (дата звернення: 30.04.2019).
7. Панчук І.О. Загальні риси професійної правосвідомості суддів. Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". 2013. №1(7) : URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13piopps.pdf> (дата звернення: 30.04.19).

Маців Р.

*студентка IV курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії
та історії держави і права ТНЕУ Григорук Н.Г*

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ЯК ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ФЕНОМЕН

В умовах трансформації української політичної системи із пострадянської у систему, властиву країнам сталої демократії, особливого значення набуває належне функціонування політичних партій у якості основи розбудови України як правової, соціальної, демократичної держави. Безперешкодна і вільна реалізація партіями своїх цілей та завдань, здійснення властивих їм функцій – гарантія існування ідеологічної багатоманітності, плюралізму думок, свободи слова і думки та, головним чином, забезпечення демократичного управління державою через конкуренцію та зміну політичних еліт у межах несилкових форм безпосереднього народовладдя, реалізацію волі народу як джерела влади у рамках, заданих представницьким народовладдям. Безсумнівною є